

PROBLEME JURIDICE PRIVIND ABUZURILE SĂVÂRȘITE ASUPRA MINORILOR ÎN INTERNET

Jurist Coman P. Varvara – Licuța

Résumé

Le long de l'histoire, l'enfant a été vu comme étant la propriété des parents et des tuteurs, ceux-ci pouvant disposer de l'enfant à leur gré, sans être faits coupables de quelque chose. Les dernières décennies, une évolution évidente des valeurs, des normes et des standards juridiques réglemant la situation de l'enfant est arrivée.

A présent, toutes les sociétés civilisées acceptent l'idée conformément à laquelle l'enfant n'appartient ni à la famille, ni à l'Etat, mais à soi-même et il se trouve sous la protection de ses parents.

Un problème d'une importance particulière en ce qui concerne la protection juridique des enfants est celui mis par les abus faits sur les enfants sur l'Internet. Dans les lignes suivantes on essayera d'analyser quelques aspects de ce type de criminalité.

1. Considerații generale

Copiii reprezintă viitorul unei națiuni, dezvoltarea unei țări depinzând de grija și educația pe care aceștia o primesc.

De-a lungul istoriei, copilul a fost privit ca fiind proprietatea părinților și a tutorilor, aceștia putând să-l trateze după bunul lor plac, fără a putea fi trași la răspundere. În ultimele decenii, s-a produs în mod evident o evoluție a valorilor, normelor și standardelor juridice care reglementează situația copilului.

În acest moment, toate societățile civilizate acceptă ideea conform căreia copilul nu aparține nici familiei nici statului, ci își aparține sieși, sub protecția părinților săi.

Odată cu recunoașterea dreptului suprem al copilului ca persoană umană independentă, nevoile acestuia au început să fie tratate ca drepturi a căror satisfacere nu mai este facultativă (societatea poate decide să le satisfacă sau nu), ci obligatorie. La nivel global, în ceea ce privește copilul și drepturile acestuia, acest lucru apare mai pregnant odată cu adoptarea Convenției Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului (20 noiembrie 1989; Și noi avem drepturi, Dosar educativ 1995).

Abuzul asupra copilului poate fi definit ca fiind comportamentul menit în mod intenționat, să cauzeze injurii fizice sau psihice unui minor dependent (Rotariu, 1996). Modalitățile în care se pot comite abuzuri asupra copiilor pot fi foarte diferite: bătăi, pedepse fizice severe, ridiculizarea sau degradarea repetată, abuzuri sexuale.

Abuzul fizic poate fi considerat „minor” când se constată existența unor suprafețe de piele înroșită sau leziuni ușoare și „major” când este vorba de fracturi sau arsuri¹. În această categorie este inclusă și exploatarea copilului prin supunerea la munci fizice dificile care-i depășesc puterile.

Abuzul sexual se concretizează prin supuneri la practici de intruziune orală, genitală sau anală, molestare de natură sexuală, cu contact genital sau fără, exploatare sexuală.

Abuzul psihologic/emoțional se referă la izolarea forțată a copilului, neacordarea suportului emoțional, terorizarea, refuzul de a ajuta copilul la solicitarea acestuia, degradarea, devalorizarea, umilirea sau exploatarea morală, denigrarea, coruperea minorului prin învățarea sau recompensarea comportamentelor rasiste, imorale sau criminale (Rotariu, 1996).

Riscul victimizării copilului este mai crescut pe măsură ce societatea devine mai mobilă și au loc schimbări structurale în familia datorită divorțului și separării². De asemenea, riscul abuzului crește și datorită accentuării sărăciei, anumitor boli cronice, situații de criză sau folosirea în exces a anumitor substanțe. Nu putem omite alte riscuri cum ar fi: perpetuarea modelului abuziv, vârsta tânără a părinților, numărul mare de copii în familie (Zamfir, 1997).

În ceea ce privește victima, sunt mai predispuși copiii rebeli, hiperactivi, retardații. Nu trebuie uitată vulnerabilitatea crescută și capacitatea redusă de autoapărare a copilului în general. Datorită vârstei, copiii au o capacitate redusă de anticipare a unor acte comportamentale proprii sau ale

¹ Nicolae Mitrofan, *Psihologie judiciară*, Editura Șansa, București, 1992, pag.69-103.

² Tudorel Butoi, *Victimologie (curs universitar)*, Editura Pinguin Book, București, 2004, pag.145-153

adulților, capacitate scăzută de înțelegere a efectelor, consecințele acțiunilor proprii sau ale altor persoane. Nu pot discerne între intențiile bune și cele rele ale altora (Boys).

Un aspect deosebit de important în legătură cu protejarea juridică a copiilor este cel referitor la abuzurile săvârșite asupra minorilor în Internet.

Această problemă a luat amploare datorită extinderii internetului și gradului de acces la resursele din spațiul virtual. Una din temele cu „un impact profund nu numai în plan strict legal, dar și în perimetrul social și familial o reprezintă protecția minorilor, privită nu doar ca o reacție socială la diferitele forme de abuz la care aceștia pot fi supuși în Internet, dar și ca ansamblu de măsuri juridice și extra juridice, având caracter preventiv”³.

Din cercetările sociologice ale ultimilor ani rezultă tendința ascendentă a minorilor de a cerceta spațiul electronic de la vârste tot mai mici. Dacă adăugăm la acest aspect și pe acela al posibilității (care atinge cote maxime) accesului la Internet din ce în ce mai ușor (acasă, la școală, în locuri special amenajate) putem sublinia că utilizarea calculatorului a devenit pentru minor „la fel de naturală ca vizionarea unui program la televizor”.

Există aspecte pozitive în interacționarea dintre copiii aflați în diferite etape ale dezvoltării personalității lor dar, mai ales, aspecte negative. Cel mai puternic dintre acestea pare a fi fenomenul pornografiei infantile.

2. Principalele modalități de săvârșire a abuzurilor asupra minorilor în Internet

Pornografia infantilă nu mai este astăzi singura amenințare care se profilează în mediul virtual asupra minorilor. Acest fenomen care a cunoscut o dezvoltare puternică în ultimii ani a recepționat și o ripostă juridică și polițienească coerentă și concentrată, dar insuficientă totuși pentru a putea vorbi de o descurajare decisivă a acestui pericol la scară mondială⁴.

Tehnologia avansată pune la dispoziția celor interesați sistemele de file sharing, care permit vizualizarea unor materiale cu conținut pedofil în mod gratuit, dar mai ales asigură anonimatul utilizatorilor⁵.

Jocurile online, axate pe fantezii și interpretare de roluri facilitează contactul cu minori și posibilitatea de a-i atrage în relații periculoase⁶.

„Din punct de vedere criminologic, este semnificativă constatarea potrivit căreia, mediul electronic a devenit un autentic furnizor de legitimare pentru pedofili și pentru conduita lor, fără ca aceasta să însemne că tehnologia poartă vina proliferării acestui fenomen”⁷.

Înainte de apariția Internetului, aceste persoane cu înclinații pedofile erau niște indivizi singuratici, izolați de comunitățile sociale reale și incapabili să-și împărtășească interesul pentru săvârșirea de infracțiuni împotriva minorilor.

În prezent însă, s-au format grupuri largi în care asemenea persoane interacționează cu dezinvoltură, lipsite de inhibiție și cu o capacitate remarcabilă de a-și reprimă orice sentimente de vinovăție, iar ideea apartenenței la un asemenea grup, conștientizarea faptului că mai există și alții ca ei reprezintă factori de natură să amplifice impulsul infracțional⁸.

Autorii articolului menționat pun în relief disponibilitatea Internetului de a facilita relaționarea de acest tip, împărtășirea interesului sexual pentru copii, sugestii despre modul în care să-și atragă victimele, conturarea unor motivații „legitime” pentru abuzul asupra copiilor (cum ar fi faptul că este firească o dezvoltare sexuală a minorilor, încă de la vârste mici), accesul la potențiale victime de pe tot

³ Dr. Horațiu D. Dumitru, articol publicat în *Pandectele Române nr.3/2003*, mai-iunie, pag.235-239;

⁴ Potrivit unui studiu efectuat în 2003, elaborat de Internet Watch Foundation, se estima că, în Internet circulau aproximativ 1 milion de imagini prezentând abuzuri săvârșite asupra minorilor, cu o rată de creștere de 200 pe zi. Se pare că peste 30 de mii de utilizatori din întreaga lume accesează zilnic astfel de imagini.

⁵ Potrivit unor cercetări desfășurate în 2003, dintr-un număr de 1.286 de titluri și denumiri de fișiere cu imagini identificate în operațiuni de căutare în KaZaA, 42% vizau pornografie infantilă, 34% se concentrau asupra pornografiei adulte și numai 24% se refereau la conținuturi fără caracter pornografic (a se vedea United States General Accounting Office, *Testimony Before the Committee on Government Reform, House of Representatives, File-Sharing Programs, Child Pornography is Readily Accessible over Peer-to-Peer Networks*, Statement of Linda D. Koontz, Director, Information Management Issues, material disponibil în format pdf la adresa www.gao.gov/new.items/pdf, p.9).

⁶ A se vedea ECPAT International, *Violence against Children in Cyberspace, A contribution to the United Nations Study on Violence against Children*, studiu disponibil la adresa <http://www.ecpat.net/eng/publications/Cyberspace/index.asp>, p.11.

⁷ Dr. Horațiu D. Dumitru, *op.cit.*

⁸ A se vedea *Internet Service Providers Association*, citat supra nota nr.2

mapamondul, deprinderea unui comportament apt să inducă în eroare minorii, în special în camerele de conversație rezervate acestora din urmă, pentru a plănuși și iniția apoi contactul infracțional în lumea reală. La adăpostul acestor facilități, dintr-o dată, status-ul social de pedofil nu mai reprezintă ceva reprobabil sau situat în afara legii, ci un fundament „legitim” de a relaționa sexual cu minorii.

John Carr adăuga la aceste elemente și crearea unui sentiment de solidaritate între pedofili, sporirea autorespectului lor, ceea ce le imprimă o tendință de a considera că a crea, disemina și stoca fotografii și imagini video de pornografie infantilă reprezintă un comportament „normal”, situat în afara vreunui conflict cu legea. Ei ajung să devină un soi de „eroi” în universul virtual mediat de computere. În opinia noastră, toți acești factori ușurează trecerea la act, spulberă ultimele resorturi de autocenzură și amplifică numărul abuzurilor săvârșite în Internet asupra copiilor.

Măsurile sporite pentru combaterea criminalității de acest tip i-a determinat pe făptuitori să conceapă, cu ajutorul tehnologiei informației, noi modalități de abuzuri orientate împotriva minorilor pe Internet. Amintim aici așa-numitul grooming⁹, mod de acțiune prin care o persoană cu înclinații pedofile pregătește transferul relației cu un minor de pe monitorul calculatorului în lumea reală în scopul săvârșirii față de acel minor a unei infracțiuni privind viața sexuală¹⁰.

Legislația penală britanică oferă o calificare judiciară pentru grooming-ul sexual, văzut ca fapta săvârșită de o persoană A care, cu intenție, s-a întâlnit sau a comunicat cu o persoană B, în vârstă de sub 16 ani, de cel puțin două ori în prealabil, pentru a săvârși o infracțiune în legătură cu persoana B. (Articolul 15 din Legea din 2003 privind infracțiunile referitoare la viața sexuală)¹¹.

Practica înregistrează tot mai des și fenomenul de Cyberbullying sau Cyberstalking – o modalitate agresivă de hărțuire electronică. Ea se deosebește de grooming fiind manifest amenințătoare, cu consecințe ce au dus chiar la sinuciderea celor vizați, aceștia percepend agresiunea mediată electronic mult mai intens, cu un sentiment sporit de discomfort și insecuritate¹².

O altă modalitate specifică de abuzuri săvârșite în Internet asupra minorilor este confruntarea fățișă a acestora cu anumite conținuturi pornografice¹³. Este de subliniat că anumite servicii de poștă electronică utilizate de copii înlesnesc spam-ul constând în mesaje cu caracter pornografic și furnizează inclusiv conexiuni către pagini web cu pornografie infantilă.

3. Aspecte criminologice ale modalităților abuzurilor săvârșite asupra minorilor în Internet

În ultimii zece ani, beneficiind de coordonatele oferite de cazuistica tot mai bogată a dosarelor penale s-a produs o literatură de specialitate cu ajutorul căreia au fost profilate modele infracționale și categorii de făptuitori.

Dar și numeroasele studii privind criminologia Internetului au constituit o bază solidă în vederea elaborării unui cadru juridic eficace pentru combaterea pornografiei infantile în mediul electronic.

Putem spune că minorii sunt din ce în ce mai bine protejați prin sistemul juridic și instituțional tot mai extins. Și totuși, această afirmație este parțial adevărată pentru că reglementările privesc minorul în viața reală, dar nu și pericolele de care este amenințat în spațiul virtual (teritoriul cibernetic).

Aceste aspecte nu trebuie însă separate deoarece pornografia infantilă diseminată în Internet apare ca urmare a abuzurilor fizice exercitate asupra minorilor în lumea reală.

În anul 2003, Ethel Quayle și Max Taylor, profesori de psihologie la University College din Cork/Irlanda au atras atenția printr-o lucrare de referință în care asociau pornografia infantilă mediată electronic cu fenomenul comportamental al dependenței de Internet¹⁴, punând în lumină faptul că, nu

⁹ A se vedea *ECPAT International*, loc.cit., p. 46-51.

¹⁰ Ministerul de Interne britanic definește grooming-ul ca fiind o conduită manifestată de un posibil pedofil, despre care o persoană rezonabilă ar avea motive să creadă că orice întâlnire cu un copil, ca efect al unei asemenea conduite, ar fi făcută într-un scop ilegal (a se vedea *J. Davidson, E. Martellozzo, Policing The Internet And Protecting Children From Sex Offenders Online: When Strangers Become "Virtual Friends"*).

¹¹ A se vedea, pentru textul integral al legii, *Sexual Offence Act of 2003*, www.opsi.gov.uk/ACTS/acts2003.htm

¹² A se vedea *ECPAT International*, loc.cit., pag.60-61.

¹³ A se vedea *J. Stanley, Child Abuse and the Internet, National Child Protection Clearinghouse, Child Abuse Prevention Issues Number 15 Summer 2001*, articol disponibil la adresa www.aifs.gov.au/nch/issues/issues15.html

¹⁴ A se vedea *Internet porn "increasing child abuse"*, *Guardian Unlimited*, Monday, January 12, 2004, articol disponibil la adresa <http://society.guardian.co.uk/children/story.html>

abundența pornografiei online, determină nevoia infracțiunii cu pornografie îndreptată împotriva minorilor, ci realitatea că utilizatorii beneficiază de accesul la conținuturi, altă dată, imposibil de procurat¹⁵

Într-o altă lucrare, profesorul Max Taylor a subliniat că relația dintre interesul sexual al adulților pentru copii și pornografia infantilă este complexă și insuficient înțeleasă. Pe baza cercetărilor realizate în decursul anilor, profesorul Taylor a identificat următoarele tipuri de persoane interesate de pornografia infantilă:

- a. colecționarii care dețin baze de date uriașe, clasificate meticulos pe multiple arii tematice;
- b. producătorii care participă inclusiv la săvârșirea de abuzuri sexuale. Imaginile și filmele pe care le produc cu această ocazie sunt apoi diseminate în Internet;
- c. persoane cu interese sexuale diverse, care nu se concentrează, în mod particular asupra minorilor;
- d. persoane care acționează din curiozitate, descărcând un volum redus de imagini și filme din internet;
- e. persoane care își manifestă, în mod ostentativ, dreptul la liberă exprimare. Descărcarea oricărui tip de pornografie de către acești indivizi este făcută exclusiv în scopul de a-și clama libertatea.
- f. persoanele care dezvoltă pagini web și care vând CD-ROM-uri cu pornografie infantilă, acționând ca intermediari, fără să fie implicați în producția materialelor și în abuzul asupra minorilor¹⁶.

Profesorul Taylor insistă asupra necesității că, în procesul de investigare a infracțiunilor, „imaginile și filmele să fie examinate cu cea mai mare atenție, atât sub aspectul conținutului, cât și din perspectiva sursei acestora”. Elementele secundare din imagini pot furniza informații în legătură cu locul, timpul și contextul în care a fost produs conținutul respectiv, cu persoanele care au participat la crearea acestuia, dar și cu privire la elementele de ordin psihologic care ar putea rezulta din analiza imaginilor.

O concluzie la cele scrise în cadrul acestei lucrări poate fi aceea că soluțiile legislative, acțiunile organelor de impunere a legii, precum și practica instanțelor judecătorești pot și trebuie să valorifice într-un grad mai ridicat rezultatele lucrărilor criminologice.

Efortul de adecvare a reacției societății la fenomenul analizat nu poate face abstracție de tipologia diversă a comportamentelor ilicite și a persoanelor care le reproduc. Aceasta, cel puțin pentru necesitatea de a trata în mod diferențiat categorii de făptuitori care se deosebesc între ei printr-o multitudine de caracteristici.

În afara acestui imperativ, se impune moderarea impulsurilor de penalizare a utilizatorilor Internetului, prin incriminarea precisă a faptelor generatoare de pericole pentru minori în mediul online, evitarea menținerii incertitudinii asupra caracterului licit sau ilicit al numeroaselor genuri de conținuturi erotografice, și continuarea dezbaterilor privind trasarea rezonabilă a limitelor libertății de exprimare în spațiul virtual¹⁷.

În secolul nostru, tema copilului și a copilăriei a devenit o prezență constantă în discursurile politice, abordările științifice, culturale, educaționale la nivel internațional, regional și național.

Conștientizarea faptului că, copilul este un subiect ce necesită protecție și ocrotire specială a produs o revoluție în consfințirea drepturilor acestuia prin reglementări internaționale.

Legislația internațională pornește de la recunoașterea copilului ca subiect de drept și, în această calitate, a dreptului lui de a se bucura de toate drepturile civile, politice, culturale, economice, sociale, etc.

¹⁵ . A se vedea *ECPAT International, Violence against Children in Cyberspace, A contribution to the United Nations Study on Violence against Children*, studiu disponibil la adresa <http://www.ecpat.net/eng/publications/Cyberspace/index.asp> , p.11.

¹⁶ A se vedea *ECPAT International*, loc.cit., p. 46-51.

¹⁷ Dr. Horațiu D. Dumitru, *op. cit.*, pag.239.

Bibliografie:

Nicolae Mitrofan, Psihologie judiciară, Editura Șansa, București, 1992.

Dr. Horațiu D. Dumitru, articol publicat în *Pandectele Române nr.3/2003*, mai-iunie

Tudorel Butoi – Victimologie (curs universitar), Editura Pinguin Book, București, 2004.

www.gao.gov/new.items/.pdf

<http://www.ecpat.net/eng/publications/Cyberspace/index.asp> , p.11.

www.opsi.gov.uk/ACTS/acts2003.htm

www.aifs.gov.au/nch/issues/issues15.html

<http://www.ecpat.net/eng/publications/Cyberspace/index.asp>